

**БУГАЙ А.А.,
асистент кафедри
економіки і права**

*Український державний
університет харчових
технологій*

Розглядаючи різні аспекти розвитку (а місцями – досягнень) людської цивілізації невимушено приходимо до думки про наявність тут діалектичної диспозиції: з одного боку – спостерігається вона у розвитку, як невинному поступі (пізнанні), з другого у постійному протистоянні результатів розвитку своєрідним досягненням. Бо й справді, як розуміти розвиток, як невинний процес кількісно-якісних змін усього суцього і, водночас, – результати (можливі досягнення) якщо майже на кожному кроці спостерігаємо суперечливі колізії.

Можна було б примиритись з таким станом речей, якби не тиск невинно зростаючої суми знань, досягнень людської діяльності у сферах конкретного життя, невинному зростанні (утворенні) розмаїтих інформаційних полів. Не будемо відриватись від суті попередньої думки. Отже, – з чого виникає конкретна сфера знань: з необхідності, чи з потреби? Якщо брати за основу необхідність, як об'єктивну даність, то це означає, що наявність конкретних речей і явищ існує поза волею конкретної людини (у

ІННОВАЦІЙНА ПОЛІТИКА УКРАЇНИ: ЗДОБУТКИ І ПРОБЛЕМИ

суспільстві – певного соціуму); якщо притримуватись категорії потреб, то їх надто широкий діапазон використання (застосування у конкретних умовах і ситуаціях) змушує замислитись над їхньою суттю, спробі надати деяким аспектам більш детального звучання. Скажімо, природні потреби обумовлюються еволюційним рухом матеріальних і духовних цінностей, тоді як суспільні базуються, виходячи з ступеня розвитку суспільства (народу конкретної держави), його економічної основи, енергетичних коренів народу, культури, духовної спадщини; індивідуальні потреби визначають рівень інтелектуального розвитку, оскільки людина створена нормативно урівноваженою і більше, ніж їй життєво потрібно, вона собі не вимагає. Правда, існує думка, що «людським потребам немає меж», але це вже знаходиться поза сферою інтелектуальної унормованості. Скажімо, для чого простій інтелектуально розвиненій людині у домашніх умовах тримати літак чи гелікоптер, якщо середньо-добовий, місячний, а може й річний обсяг пересувань у часі і просторі цього аж ніяк не потребує? Таких і подібних прикладів можна було б навести безліч.

Стосовно формування сфери конкретних знань можна було узагальнити це необхідністю людини невпинно пізнавати оточуючий світ, постійно його вдосконалювати, створювати воістину нормальні умови (бо більше норми нормальна людина спожити різноманітних благ не може – це нонсенс!) і завдяки досконалому розвитку людської цивілізації досягати надійного планетарного існування.

Отже, діалектичне проникнення у суть виникнення науки (як сфери інтелектуальної діяльності) і диференціація нових сфер знань стоїть на об'єктивному роздоріжжі: з одного боку – першопричиною (домінантною) тут виступає ситуативна необхідність з об'єктивним поділом на блоки основних чинників, а з іншого – потреба суспільства (соціуму), конкретної держави, а, відтак і кожної людини, зокрема, невпинно збагачуватись знаннями з метою духовної і фізичної досконалості, а також гармонії природи і різних суспільних форм.

Якщо порівняти розвиток науки (сфери знань у цілому) з досягненням практики і адекватним формуванням інформаційних полів у широкому розумінні, то приходимо до єдиного знаменника: – усі ці чинники життя людської цивілізації є її цінністю, реальним ступенем поступу до можливих прогресивних змін.

Не можна не згадати про досягнення конкретної людської діяльності (практики), якщо мова заходить про формування цивілізаційних цінностей у цілому. Бо саме завдяки практичним діям людей реалізуються існуючі ідеї (думки), виникає потреба до народження нових, – відбувається невпинний процес їх самореалізації.

Отже, виникає постійна потреба невпинно вдосконалювати практичну діяльність, постійно збагачуючи її прогресивними ідеями.

Поява ідей – це не даність (не істина в останній інстанції), це складний процес боротьби думок за втілення у життя. Відбувається ця діяльність у царині практики і науки завдяки сучасним інформаціям, інформаційним полям і цілим інформаційним технологіям на підставі реальних баз і банків даних (конкретних інформаційних результатів). Цьому передують невпинний пошук, а часом і «штурм» інтелектуальних вершин.

Таким чином, реальні умови життя невпинно вимагають (або навіть диктують!) рух думок (ідей), вдосконалення практичної діяльності, формування нових інформаційних середовищ (навіть більше – створення сучасних інформаційних технологій). Все це можливо за умови потенційних запасів і реальних обставин функціонування держави, виходячи (а швидше, базуючись) на ресурсах природи, економіки і соціальному розвитку.

Саме завдяки постійному нарощенню освітянської і наукової бази в Україні можливі суттєві зрушення у бік покращення соціально-економічного становища держави у цілому. Це означає, що успішне функціонування господарського механізму країни може здійснюватись на основі інтелектуально зваженої політики народу і його керівництва у межах державного, континентального і світового життєвого простору. Без створення і постійного впровадження інновацій (нововведень) у всі сфери суспільного життя усіх країн, і, зокрема, нашої, – нарощення економічної потужності і соціального достатку практично неможливо. Це вкотре засвідчує той факт, що на початку нового тисячоліття сфера освіти і науки неодмінно повинна розвиватись лише інтенсивним шляхом, який передбачає у Бюджеті держави (усіх держав світу!) не залишковий принцип: – дамо те, що залишилось, – (а якщо взагалі не залишиться?!), тоді на індивідуальному рівні будемо мати суспільний дебілізм, а на суспільному маразм, за яким насувається деградація основної нації і народу України, що веде до самознищення її як політико-територіального утворення.

Всякій повноцінно мислячій людині зрозуміло, яке складне і багатоаспектне виховання підростаючого покоління. Лише за умови суворого контролю з боку держави за процесом відтворення населення, можна досягти певних позитивних зрушень. Але це може настати тоді, коли дорослі, зрілі у історико-етно-національному відношенні батьки, бездоганно (на рівні Дагестану, Ічкерії, Грузії, Азербайджану і Вірменії) сформулюють свій світогляд, повагу до старших, опанують сучасні правила самодостатнього впливу на формування поведінки підростаючими. Доречним буде зазначити, як більше десяти років тому у Японії з приходом до влади чергового прем'єр-міністра було запроваджено на рівні закону рукоприкладство у школі, як міру ефективного виховання. Ця країна займає лідируюче становище у світі, тому варто з неї брати приклад у широкому спектрі життєвих уподобань і правил людського розвитку та самоутвердження.

Гнітюче враження, болючий сором пропікає душу і свідомість, коли бачиш і чуєш, як керівники різних щаблів (особливо верхніх!) без «папірця» не можуть сформулювати елементарно простих кілька речень, а ті, що «народжуються у страшних потугах» замішані на убивчому косномовному «суржику». Дійшло до того, що диктори Уккрандіо допускають нерідко мовні збочення як у словотворенні, так і у наголосах на конкретних складах. Що ж до телебачення, – то це якась «лжедержавна комарівля», яка крім розтління і всездозволеності нічого глядачеві не дає, позорячи і всіляко принижуючи людську гідність.

Ось чому тримати у полі зору державних інституцій процес формування суспільства (народу) не лише через обов'язкове дотримання соціо-біологічних, але й через втілення соціо-психологічних і етико-моральних чинників у всіх формах їх прояву. Не потрібно глибоко занурюватись у першопричинність суспільного життя (і, зокрема, нашого), щоб не помітити на чому формується сучасна мова (уся сфера вербальних спілкувань!), пісні, танці, на якому фундаменті вони множаться, і у яке русло скеровуються. Зрозуміло, що такий стан речей і соціо-культурного поля у державі у цілому може існувати лише за умови обмеженого рівня розвитку (освітнього, наукового і етно-національного!) керівної ланки.

За сучасних умов, коли всі форми праці і, зокрема, інтелектуальної, визнані власністю людини, є підстава сподіватися на певне розумове збагачення, на певний прогресивний поступ. Ще у ХІХ столітті великий філософ-діалектик Гегель зазначав: – Маса людей може називати себе державою лише у тому випадку, якщо вона об'єднана для спільного захисту усєї сукупності своєї власності¹.

Справді, є над чим замислитись. На кожному кроці нас оточує дух (психологічний клімат) чужосформованої природи (оточення). Це дає підстави подивитись тверезо на те, яке оточення ми створили у сім'ї, на вулиці, у торгівлі, на транспорті, у школі, у ВУЗі, у різних сферах суспільного життя. Хто за такий «стан духовного» життя буде відповідати перед народом України? Скільки буде продовжуватись такий «антинаціональний розгардіяш»? Бо, цілком зрозуміло, що у жодній сфері людського життя ніколи не буде самодостатньої гармонії за відсутності мовно-культурного, а відтак, і державного поля, якщо у повсякденних умовах основна маса держфункціонерів буде спілкуватись (а значить – мислити!) чужою мовою². Знати багато мов – означає бути людиною духовно, інтелектуально, освітньо і культурно розвиненою, а спілкуватись (з горем пополам) мовним суржиком – означає національну деградацію народу (конкретних особистостей, або їх сукупностей).

Отже, вдале (з врахуванням досягнень «Великої спілки») поєднання усіх форм власності, які виникають, розвиваються і функціонують на основі економічних законів і вимог ринкової сфери діяльності з

певними досягненнями національної економіки України, безумовно дасть той необхідний поштовх до помітних кількісно-якісних змін на всіх ділянках соціально-економічного і політичного життя держави у цілому. Це можливе лише тоді, коли інноваційна діяльність стане невід'ємною складовою політики держави.

Інноваційна політика

Політична система всякої країни підпорядкована її соціально-економічним умовам, які формують базу нормо-творчих чинників. Останні спрямовані послідовній узгодженості (а частіше – рівновазі) між життєвими необхідностями (виходячи з первозданих законів природи) всього сущого і потребами людських особистостей, які здебільшого формуються за законами розвитку суспільних уподобань, можливостей і обставин.

Ретроспективне звернення до давно і порівняно недавно минулого засвідчує, що все природно первинне розвивається за утаємниченими (до кінця непізнаними законами), тоді як цивілізаційні процеси неодмінно супроводжуються соціальними збуреннями і катаклізмами, де чітко простежуються сукупні впливи законів діалектики через постійне заперечення і протистояння між сущим (реально, об'єктивно, незалежно від людської волі, – існуючим) і сукупністю конкретних обставин, які формуються під впливом, особливостей внутрішнього і зовнішнього політичного клімату держави.

Виходячи з основних імперативів інноваційної політики неодмінно звертаємо увагу на специфічні особливості формування інновацій, об'єктивні потреби їх невідпинно розвивати, а в сучасних умовах нарощувати з врахуванням вимог міжнародної економічної інтеграції.

Сучасні кризові (і посткризові) тенденції вимагають від всякої держави неодмінних інвестицій централізованого, децентралізованого (приватно, – індивідуального), міжнародного характеру. Здійснити такі радикальні заходи можливо завдяки раціональним нормативам розподілу матеріально-цінностних ресурсів, а також урівноваженому (виходячи з потреб) розподілу наявних ресурсів праці. Вимоги розвитку науки і техніки ставлять двоєдине завдання: перше – невідпинно збагачуватись сучасними прогресивними науковими розробками; друге – найефективніше, в оперативні терміни, впроваджувати техніко-виробничі технології. Такий підхід цілком закономірний тому, що у глобальних масштабах питання виживання і утвердження у сучасному життєвому просторі вимагає невідпинно «жити почуттям» пошуку нового у всіх сферах.

Оперуючи чисто економічною термінологією слід зазначити, що найбільшого ефекту вдається досягти там, де первинний (початковий, стартовий) капітал перетворюється найшвидше у додатково створений

продукт, а термін його окупності невпинно мінімізується. Виходячи з цього сучасна політика держави повинна базуватись на класичних вимогах міжнародного менеджменту, а також обов'язкових правилах сучасної маркетингової діяльності, всіляко сприяючи і підтримуючи вітчизняного товаровиробника. Такий підхід заслуговує на особливу увагу тому, що мова йде про найефективніше використання фінансових ресурсів, це для країн з перехідною економікою має неабияке значення.

Варто підкреслити у цьому контексті, що не лише реалізація самої інноваційної діяльності різними каналами державної політики, є визначальною для оздоровлення існуючого економічного поля, а й уміння оперативного знаходження і пріоритетів (з урахуванням галузевої структури), завдяки яким створювалися б додаткові господарські можливості (а їх у реальному житті – безліч!) по отриманню найвищого прибутку, а значить, відповідного нарощення соціально-економічного потенціалу.

З економічно-правової точки зору такими сферами є аграрний сектор з його переробно-харчовим підкомплексом, а також окремі галузі легкої і місцевої промисловості, де стартовий капітал (початкові фінансові ресурси) має найменший термін окупності, а значить їхня ефективність у порівнянні з іншими сферами економіки держави має найбільшу економічну віддачу.

В умовах, де інноваційній діяльності надається справді державного значення, результати у найкоротший термін часу стають разючими. Прикладів цьому у економічному і, зокрема, інноваційному житті є багато, що засвідчують різні засоби масової інформації.

Основним важелем розвитку нововведень є, преш за все, бюджетні джерела фінансування, якщо мова йде про конкретні галузі, чи виробництва з врахуванням особливостей формування бюджетних надходжень конкретних регіонів. Тут спостерігається диференціація інвестицій у розвиток інновацій переважно через чітко окреслені можливості реальних форм власності на різних стадіях господарської діяльності.

Зрозуміло, що за таких обставин домінуюча роль (функція) повинна належати виробництву тому, що на цій стадії реалізується вся (здебільшого) маса фінансових коштів і там, де термін їх окупності (як зазначалось вище) мінімальний, там більше створюється можливостей для економічного розвитку.

Отже, в межах регіонів і виробничих структур галузей існують конкретні умови (здебільшого незалежні від волі людини), а також багатоаспектні потреби, котрі, у свою чергу, є основним рушієм розвитку господарської політики, яка здійснюється на основі дотримання господарсько-правових нормативів. Останні базуються на вимогах регіональних і глобальних правил, які стали обов'язковими для усіх, хто хоче стати учасником міжнародного економічного співтовариства.

ва. Скажімо, щоб стати членом світової організації торгівлі (СОТ) необхідно дотримуватись у обов'язковому порядку здійснення торгівельних операцій на рівні міжнародних стандартів. Саме цьому всіляко сприяє державна інноваційна політика, яка враховує національні особливості, умови і потреби, а також бере до уваги умови і ресурсні можливості країн ближнього і далекого зарубіжжя.

У цьому аспекті заслуговує на увагу створена порівняно недавно (1996, 2001 рр.) добровільна міжнародна організація (ГУУАМ: Грузія, Україна, Узбекистан, Азербайджан, Молдова), що ставить за мету створення надійного транспортно-торгівельного коридору між Азією і Європою. Проте не може не турбувати політика «подвійних стандартів» деяких транс-атлантичних структур, розміщених у Європі, які невпинно ставлять до України вимоги і претензії, хоча за тих же умов, іншим європейським партнерам таких зауважень не робиться. Дещо хиткою спостерігається позиція ПАРЄ (Парламентська Асамблея Ради Європи), яка все бачить і все знає, а от щодо дотримання відповідного державницького відношення до України, – цього не спостерігаємо.

Стає зрозумілою (а швидше – не зрозумілою!) позиція деяких партнерів з ближнього і далекого зарубіжжя, які надто обережно відносяться до інвестицій у нашу економіку, особливо у ті галузі, де віддача може бути найбільш ефективною. Хоча не важко здогадатись, враховуючи економіко-кризовий стан, – можна реалізовувати на ринках України продукти і товари низьких споживчих кондицій по принципу: – на тобі небоже, що мені негоже.

Отже, інноваційна політика України повинна бути надзвичайно чутливою до існуючої (невпинно створюваної) товарно-продуктивної кон'юнктури, яка складається на підставі наявних ресурсів і неодмінного попиту на них. Зрозуміло, що закони ринкової економіки жорсткі і нікому ніяких «прорахунків» вони не вибачають. Ось чому сучасним господарникам необхідно бути максимально обачними як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринковому полі.

Варто було б зазначити і окреслити вагомість інноваційної політики у сучасних умовах України. У статтю 116 Основного політичного документу (Конституції), у пункт 3, після слова «податкової» слід внести слово «інноваційної» політики³. Може тоді цей процес насправді пішов би розвиватись більш широкими темпами.

Здобутки і проблеми інноваційної діяльності

На увагу заслуговують певні зрушення у сфері інноваційної діяльності, але у порівнянні з вимогами часу і станом економічного розвитку, вони надто незначні. Якщо взяти у поле зору здобутки таких галузей як аерокосмічна і технологічна (у широкому розумінні), то деякі наслідки є, але повного (панівного, з врахуванням рівня економічного і соціаль-

ного розвитку) визначення їх ще немає тому, що багато досягнень сприймаються як результат інноваційних розробок бувшого Союзу. Зрозуміло, що всі країни невпинно працювали і працюють над вдосконаленням техніко-технологічних розробок, застосовуючи при цьому відомі і таємні (секретні) дані, беручи до уваги існуючі інформаційні потоки, бази і банки даних, спираючись на їх основі, створенню відомих і нових інформаційних технологій. Рух по шляху сучасних «проривних» технологій надто тернистий, оскільки у світі на рубежі третього тисячоріччя, людська цивілізація вийшла на якісно нове життєве поле, котре передбачає багатоаспектну інтеграцію у сфері життєзабезпечення. Це значить, що існуючим поколінням людей практично необхідні одні й ті ж речі, послуги, засоби телекомунікації і зв'язку, дозвілля і етико-морального задоволення. У багатьох регіонах і випадках життєвих обставин, нажаль, доводиться констатувати антицивілізаційні процеси, котрі за своєю суттю відображають первісно-стадні інстинкти. Це, очевидно, від перенасичення існуючою системою впливу на психіку, від дефіциту повноцінного формування поведінки (від народження до смерті!), втрати пріоритетів природи і суспільства, приниження соціальної вагомості та індивідуальних оцінок духовних і інтелектуальних здобутків.

Справді, не можна «не тямлячи себе» кидатись з боку в бік. Адже цивілізація, преш за все, передбачає вагомість слова і конкретних справ (вчинків), коли духовна велич людини втілюється у кращих поетичних, наукових, художніх творах; коли реально досягається гармонія духовно-фізичного стану людини і природи, яка її народила, але сформувала у далеких від вдосконалості «соціонтичних» умовах. адже таке явище ніяк нормальним назвати не можна, коли з одного боку – ніби говориться і щось робиться, а з іншого – все більше різного роду державних і недержавних структур потурають цьому явищу. Нажаль, такі приклади непоодинокі.

У загальних рисах серед здобутків фрагментарно можна назвати створення консорціуму «Український монокристал», який вагомо себе зарекомендував не лише на вітчизняному, але й зарубіжному інноваційному полі; реконструкція, з участю американського капіталу, Тростянецької кондфабрики (м. Тростянець Сумської області), залучення іноземних інвестицій при застосуванні найбільш досконалих технологій при переробці харчової сировини.

Багато розробок і наукових результатів чекають своєї участі на сучасному споживчому ринку. У виступі на V міжнародному симпозиумі Голова Ради Федерації Держдуми Росії І. Строев зазначав: – Альтернативи інноваціям і інноваційній діяльності немає тому, що лише у цій сфері діяльності людини фіксується, зберігається, примножується ці розвивається найцінніше – інтелектуальний потенціал планети. – (Росія, м. Санкт-Петербург, червень 2001 р.). Підтверд-

женням широкої уваги до інформаційних інновацій є Міжнародний симпозіум у Харкові, де, зокрема, підкреслюється значення сучасних інформаційних технологій (Україна, м. Харків, червень 2001 р.).

Спектр сучасних інноваційних розробок і задумів широкий. Основне завдання соціальної і економічної політики у регіональному і глобальному масштабах – перетворити результати інноваційної діяльності у реальний поступ прогресивного розвитку.

ПОСИЛАННЯ

- ¹ Гегель. Политические произведения. – М., 1998. – С.75.
- ² Конституція України. – К., 1996. – С.5.
- ³ Конституція України. – К., 1996. – С.53.